

**Richard
Askwith**

NEZLOMNÁ

Lata Brandisová,
hraběnka, která se
postavila nacistům
ve Velké pardubické,
nejnebezpečnějším
dostihu na světě

Mladá fronta

Nezlomná

Hraběnka, která se postavila nacistům ve Velké pardubické

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Richard Askwith

Nezlomná – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

NEZLOMNÁ

NEZLOMNÁ

Hraběnka, která se postavila nacistům
ve Velké pardubické

Richard Askwith

ISBN 978-80-204-5280-1 tištěná kniha

ISBN 978-80-204-5582-6 ePub

ISBN 978-80-204-5584-0 Mobi

ISBN 978-80-204-5583-3 PDF

Copyright © Richard Askwith 2019

Translation © Anna Kudrnová 2019

1.

BABÍ ROKLE

Kopec tu spadá tak prudce, že si skoro můžete sáhnout na odlupující se kůru na vršcích vysokých jehličnanů, které se ke svahu přiklánějí. Z holé země tu a tam vyráží chatrný podrost. Na suché hlíně se ježí rozšlapané větve a kůra; po borovicích sladce vonící vzduch je nehybný.

Jsme těsně pod vrcholkem. Poryvy dubnového větru ustaly. S nimi i tiché hučení, které vítr přinášel z vedlejšího údolí: podvečerní provoz na dálnici D4 jihozápadně od Prahy.

Plot z rezavějícího pletiva, které taktak podepírají rozpraskané betonové sloupy, nás dělí od hrubě omítnuté chatičky, rozpačitě se choulící ke svahu. Na zdech jsou vlhké skvrny. Černé střešní tašky jsou už novější. „Tohle tam bývalo dřív,“ poznamená muž s popelavě bílými vlasy a kopne do ostrých červených úlomků mezi zaprášenými větvičkami. „Azbest.“

Jan Pospíšil v té suti zašlápne cigaretu. „Teď tam mají elektřinu,“ dodá. „A tekoucí vodu. Ony ji tehdy neměly.“ Lesknou se mu oči, snad z kouře.

„Byla to moje oblíbená tetička,“ vysvětluje. „Tedy vlastně pratetička. Bydlely tu tři, tři sestry. Latu jsem měl nejradši. Poprvé jsem sem přijel, když mi bylo pět nebo šest. Jí muselo být tak sedmdesát. Matka mě tu nechávala na pár dní. Moc místa tu nebylo – jenom dvě ložnice. Do každé se vešly dvě postele přiražené k sobě.“

Lata přísně dbala na správné stolování. Ale byla hodná. Posílala mě hrát si do lesa. Někdy mi dala svoji flobertku a náboje, ať si hraju s tím...“ Později, když Jan povyrostl, chodívali do lesa spolu a Lata s ním tajně kouřila cigarety.

Na kopci za námi je vidět auto, bezhlučně jede po silničke vinoucí se podél hřebene. Dřív, v sedmdesátých letech, tam býval spíš vidět muž na koni, někdy jich bylo víc. „Tajní si rádi hlídali, co se tu děje.“

Nikde ani vidu po současných obyvatelích chatky, ani po sousedech. Skrze stromy lze zahlédnout další stavby, ale ty přibýly teprve nedávno. Nedá se čekat, že by si jejich obyvatelé pamatovali Janovy pratety. Přesto musely postarší sestry na někoho zapůsobit silněji. Kamenitému řečišti na dně zdejšího údolí se říká Babí rokle. Lata trávila velkou část každého dne tím, že chodila z kopce a do kopce nosila vodu ze studny u potoka, i když už nedokázala chodit bez hole.

„Ale nikdy si nestěžovala,“ říká Jan. „Žádná z nich si nestěžovala.“

*

I když jsou Češi poměrně malý národ, mají výjimečný dar produkovat sportovní šampiony hvězdné velikosti. Ještě pozoruhodnější je talent zdejších vládců – zejména v minulém století – tyto hrdiny zavrhovat. Běžec Emil Zátopek, gymnastka Věra Čáslavská, diskářka Olga Fikotová-Connolly, tenistka Martina Navrátilová, téměř neporazitelný hokejový národní tým z let 1947–1949... Ti všichni oslnili a ve své sportovní disciplíně dobyli svět, načež byli odsouzeni jakožto zrádci nebo nepřátelé lidu. Někteří byli potrestáni, a všichni ostrakizováni. Ale nikdo z nich nepadl tak hluboko ani nepadal tak dlouho jako dostihová jezdka Lata Brandisová, která popudila hned dva totalitní režimy – poté, co léta bojovala s předsudky kvůli svému pohlaví.

Když byla mezi světovými válkami na vrcholu slávy, oslavovali Janovu pratetu státníci i celebrity, velebily ji skandující davy. Její úspěchy v sedle se dostaly na titulní strany novin nejen v tehdejší Československu, ale v celé Evropě; byly podivuhodné ze sportovního hlediska, ale ještě podivuhodnější

tím, jaká odvaha a houževnatost za nimi stály. Ve věku předsudků se odmítla nechat spoutat konvencemi. V čase zoufalství ztělesňovala naději a vlastenectví. K její slávě přispěla aristokratická noblesa, ale zároveň byla nesmírně důležitou a významnou osobností pro svůj národ, své sportovní odvětví i pro ostatní ženy.

Největší výzvě svého života se postavila ve středním věku a čelila sportovním válečníkům třetí říše v klání tak nebezpečném, že by ho někteří vůbec nepovažovali za sport. Už jen tento den jí měl zajistit nesmrtelnost. Místo toho ji strčili do popelnice dějin.

A tam, v chatičce v lese, zůstala celých třicet let; žila v zapomnění, její jméno jako by neexistovalo. Její sestry odcházely za úsvitu, chodily pěšky na vlak a celý den pracovaly v továrně na okraji Prahy. Lata, po dávných sportovních bitvách se nejistě držící na nohou, zůstávala doma a uklízela, prala, štípala dříví, nosila vodu. A společnost jí dělal jen pes.

Když na sestry později dolehl věk a hlad, začaly se víc stránit lidí. Přesto jednou týdně chodily do kostela, pokaždé se posadily do stejné lavice, pokaždé se vracely husím pochodem, samotné se svými myšlenkami – „jako tři králové,“ vzpomíná jedna obyvatelka vesnice, která je vídala. Pak – dnes už to je téměř čtyřicet let – skončila i tato procesí.

O Latině smrti v roce 1981 se takřka nepsalo. Je pohřbená v cizině. Co se většiny jejích krajanů týče, její příběh jako by byl pohřbený spolu s ní. Pár poutníků za ni každý rok slouží mši u rodinné hrobky v lesích nad jejím někdejší domovem – stovky kilometrů od místa jejího věčného odpočinku. Jinak byste mezi Čechy i Slováky těžko hledali někoho, kdo o ní slyšel, tedy mimo skalní dostihovou komunitu. Na Západě je téměř zcela zapomenutá. A přece byl život Laty Brandisové příliš pozoruhodný, než aby si takové zapomnění zasloužil. Její charakter, odvaha a úspěchy zanechaly v evropských dějinách důležité stopy a trvale změnily příležitosti nabízející se jejím následovnicím. Jestliže si někdy nějaká osobnost sportovního

světa zasloužila trvalý zápis o tom, kdo byla a čeho dosáhla, je to ona.

Někdo by mohl říct, že je příliš pozdě. Existuje minimum svědků, chybí spousta dokladů. V rušném baru mezi bezvýraznými věžáky pražského Chodova mi uznávaný novinář a dostihový historik Martin Cáp několik hodin laskavě vysvětluje, jaké se s tím pojí obtíže. On sám dvacet let provádí rešerše k ještě nedokončené knize o Českém derby; má bezkonkurenční přehled o nekompletních českých dostihových archivech a palčivě si uvědomuje každé prázdné místo. „Je to fascinující příběh,“ říká mi, „ale bude to strašně těžké. Hrozně moc dokladů se ztratilo.“

Martin Šabata, televizní odborník známý svými encyklopedickými znalostmi o dostihu, jenž udělal z Laty sportovní legendu, mi o pár dní později v jedné pardubické kavárně říká víceméně totéž. „Příběh Laty Brandisové je nesmírně zajímavý. Moc rád bych vám pověděl všechny podrobnosti. Jenže nemůžu. Už jsou zapomenuté.“

Ti dva vědí, o čem mluví, a bylo by rozumné je poslechnout. Ačkoli jsem se mnohokrát pokoušel sám sobě vymluvit záměr tuhle knihu napsat, prostě se mi to nepodařilo. Každý dochovaný útržek zapomenutého života Laty Brandisové vysílá totéž poselství: její příběh si říká o to, aby ho někdo vyprávěl. A právě to, že se o ní skoro neví, k té naléhavosti jen přispívá.

V každém případě – stopa ještě úplně nevychladla.

*

Pár kilometrů od Babí rokle dodnes stojí její staré rodinné sídlo, na kraji tiché, nízko položené vesnice, jejíž střed tvoří starý rybník. Je to nízký zámeček s dvorem stíněným stromy, kde Latu její privilegovaní rodiče naučili jezdit na koni a vychovávali z ní (zbytečně) nevěstu, jak se sluší a patří. Když jsem přijel na návštěvu poprvé, stropem crčela voda. Erb nad vstupními dveřmi už dávno odpadal a na vnějších zdech

chyběly kusy štku. Na jedné straně dvora na dveřích stáji s prověšenými střechami visely nápisy „Zákaz vstupu: nebezpečí úrazu“ – jako by to i bez nich nebylo zjevné.

Uvnitř domu je teplo a útulno, ale ještě tu přetrvávají stopy necitlivé institucionální přestavby z dob socialismu. Je těžké si představit, že to býval domov aristokratické rodiny, natož že tu žila jedna z nejoslavovanějších sportovkyň minulého století.

Latu a její sestry odsud vyhnali v 50. letech, dlouho před tím, než se Jan narodil. Majetek se rodině vrátil v rámci restitucí po sametové revoluci v devětaosmdesátém roce. Jan tu bydlí (většinu doby) od roku 1993. S ním ve staré nemovitosti žije jeho manželka Gabriela Křístková a dva psi, tři kočky a šest koní. Živí se různými činnostmi, mezi něž patří lesnictví a výuka jízdy na koni. Zbývající čas či energii věnují tomu, že napravují škody vzniklé za éry komunistů. „Rekonstruovali to tu po socialisticku,“ vysvětluje Jan. „Ze střechy rostly stromy.“

Doufají, že jednoho dne bude jejich domov podobnější sídlu, v němž žila Lata, ale rekonstrukce je nevděčný úkol. Ubíhající roční období nenasytně ohlodávají dům i zahradu; už jen zabránit dalšímu chátrání je boj. Za domem divoká prasata zpustošila svažité louky, na nichž se Lata učivala jezdit; les na kopci za nimi by se bez neustálých zásahů majitelů rychle proměnil v neproniknutelnou divočinu. Statek tak jako rozmařilá exmanželka ustavičně klade nové nároky.

Manželé se vytrvale drží, odhodlaní ctít památku své nejpozoruhodnější příbuzné. V jedné menší místnosti dokonce k Latině poctě vytvořili „minimuzeum“. Moc toho v něm zatím není: pár tuctů fotografií, skřín s oblečením a rozetami, skleněná vitrínka plná suvenýrů. Ale to se může brzy změnit.

V roce 2006 zemřela Janova teta Eva. Bylo jí osmdesát čtyři let, nebyla vdaná, a dlouhá léta opatrovala rodinné pamětihodnosti. Jan se znenadání stal majitelem deseti velkých krabic nacpaných papíry, fotografiemi a výstřižky z novin. Byl to ten

druh dědictví, který člověk třídí leckdy i celé roky – pokud se k tomu vůbec dostane. V případě krabic tety Evy je skoro hotovo. Ukázalo se, že jejich obsah někdy mate; většina věcí se týká rodinných příslušníků, kteří do tohoto příběhu nevstupují. Ale tu a tam se najde neocenitelná stopa k jeho hrdince – Eva totiž byla Latina neter.

Velká část následujícího textu se zakládá na pátrání, které vycházelo z obsahu těchto krabic, a některé stopy mě navedly nečekaně uspokojivým směrem. Hojně přispěli také další členové rodiny a nespočet přátel, známých a pamětníků. Výsledný obrázek není úplný; příležitostně mi nezbývalo nic jiného než spojovat body známých faktů spekulacemi. (Na místa, kde takto postupuji, jsem upozornil.) Ale je to obrázek načrtnutý podle skutečné předlohy. Skutečně tu byla hraběnka, jejíž národ jí odebíral jedno privilegium po druhém, a která se přesto v dobách nouze stala jeho představitelkou. Byl tu – a stále je – překážkový dostih s tak extrémními nároky, že někteří pouhou účast v něm považují za příznak šílenství. Skutečně existovala banda členů nacistické polovojskové organizace, v sedle zdánlivě neporazitelných, kteří si právě tuto steeplechase zvolili jako arénu, v níž by mohli prokázat svou reputaci nadřazené rasy. A skutečně tu byla žena, ve společnosti plachá, skromná a rozpačitá, která se pokusila je zastavit a která se odmítala – v tomto i v mnoha dalších ohledech – spokojit se zamítavou odpovědí.

*

Snímek z krabic tety Evy ukazuje Latu v době nejvyšší slávy. Je vystřižený z novin; i z vybledlé fotky je cítit její radost. Hlavu má zdviženou, zpod helmy vlají prameny plavých vlasů, je bez dechu a celá září, pouhé minuty po svém nejslavnějším vítězství. Oči má jakoby zastřené vzrušením a údivem. Tohle je Lata Brandisová, která ohromila Evropu: smělá, vzpurná, vyzařující sebedůvěru.

Vedle ní, pár centimetrů od její hlavy, stojí plavá kobyłka. I ona působí dojmem, že upadla do jakéhosi transu. Ty dvě se k sobě naklánějí v podvědomé důvěrnosti.

Obě jsou očividně v euforii. Obě vypadají hrdě. Z obou jako by vyzařovala radost z přežití, jako z bojovníků po vítězné bitvě. Z toho momentu zachyceného na fotografii lze vytušit velkou část Latiny velikosti. Aby si vydobyla slávu, musela prokázat bojového ducha a fyzickou i morální odvalu v míře, která se častěji spojuje s válečnictvím než se sportem; a musela mít věrnou společnici – o nic méně nezkrotnou – jiného živočišného druhu. Obojí hraje v jejím příběhu ústřední roli.

Lata Brandisová dospívala v době, kdy se jedna říše hroutila, a zemřela, když se jiná blížila svému dlouho protahovanému konci. Mezitím proběhly dvě světové války, krize, okupace, revoluce – a technický převrat měnící svět. Ona a její sportovní současníci i současnice se potýkali se silami – sexismem, třídní nenávisť, nacionalismem, fašismem –, jejichž stíny zatemňují i dnešní svět. Úsilí, do nějž Lata vložila nezlomnou odvahu přesahující představivost většiny lidí, nebylo nikdy jen sportovní.

Ani se netýkalo jen jí. Ve chvílích, kdy se rozhodovalo mezi smrtí a slávou, jela za svůj národ a za ostatní ženy; možná dokonce i za svobodu. A zároveň – na to nikdy nezapomínala – byla součástí partnerství mezi jezdcem a koněm, v němž sama byla tím slabším článkem. To je snad na tomhle podivném příběhu nejzvláštnější: v jeho jádru leží odvěké tajemství spolupráce mezi lidskou bytostí a zvířetem, v němž se němý, mocný, pultunový tvor, je-li ve správných rukou, nejen uvolí sloužit slabému dvounožci na svém hřbetě, ale někdy tak činí s nadšením, které na pohled nelze odlišit od vědomého usilování o lidské cíle.

To, co následuje, je výprava za zmizelým životem jedné z nejstatečnějších, nejpodivuhodnějších, nejnespravedlněji zapomenutých postav v kronikách sportu. Naše první kroky

budou nejisté; existuje více stop, po nichž se lze vydat, osobních, sportovních i historických. Ale ty se brzy spojí a tempo se zrychlí. Všechny ty stezky se protínají ve vrcholném okamžiku tragédie 20. století, kdy příliš mnoho Evropanů nedokázalo čelit problémům své doby a Lata najednou při své jízdě nesla na bedrech nejenom naděje národa odsouzeného k záhubě, ale také naděje prohrávající demokracie.

Je mnoho důvodů, proč by se příběh Laty Brandisové měl vrátit zpět ze zapomnění. Opravdu důležité jsou jen dva. Postavila se za správnou věc. A byla z toho nejvzácnějšího druhu sportovních hrdinů a hrdinek; těch, kteří dokázali něco, co bylo obecně považováno za nemožné.

2.

KOMTESKA

Nedá se na první pohled poznat, které dítě je které, ale snadno uhodnete, které z nich je předurčeno ke slávě. Už v osmi letech z Laty vyzařuje zvláštní nezkrotnost. Jejích sedm sourozenců se mračí nebo uculuje s různou mírou poddajnosti nebo vzdoru vůči fotografovým požadavkům. Jejich matka s unavenýma očima strnule sedí uprostřed kompozice. Lata, světlovlasá a vážná, vypadá nepřítomně. Lehce se naklání, aby byla lépe vidět za bratrem, a upřeně hledí do dále za fotografovým ramenem. Šedé oči se dívají ostražitě, ale je hluboko ponořená ve vlastních myšlenkách. Jiné děti v tom výjevu jsou snad připravenější k rošťárnám. Lata v sobě má cosi podvrtnějšího: nezávislost.

To je hrdinka našeho příběhu: Marie Immaculata Brandisová, páté dítě hraběte a hraběnky Brandisových – šlechtické rodiny s rakouskými kořeny, která žila v letech soumraku habsburského impéria v Čechách.

Uhádli byste, jaké mají zhruba postavení, i kdybyste neznali jejich titul. Všech osm dětí na snímku je vymydlených, učesaných a svátečně oblečených. Děvčata mají stejné naškrobené šaty s krajkovými límečky, chlapec oblek z tuhé látky. Dvě nejstarší sestry vzadu dohlízejí, aby nevypukla vzpoura. Z celé scény vyzařuje dojem upjatosti vážené rodiny vyšší třídy.

Přesto je rodina Brandisových méně privilegovaná, než se zdá, i ta zbývající privilegia jsou navíc křehká. Na rozdíl od většiny příběhů o sportovní slávě tento začíná bohatstvím a končí nuzotou.

Onen ateliérový snímek vznikl roku 1903; v době, kdy bylo v českých zemích Rakousko-uherského císařství plno

dědičného majetku. V hustě zalesněných kopcích jihozápadně od Prahy žily šlechtické rodiny v zámcích, které by se neztratily ani vedle Versailles. Ještě dnes z nich přechází dech: sídlo Colloredo-Mansfeldů na Dobříši, Schirndingů v Mníšku pod Brdy, Schwarzenbergů na Orlíku, Pálffyů v Březnici nebo impozantní královský hrad Karlštejn. Avšak zámček Brandisových v Řitce – přímo uprostřed tohoto pásu architektonických skvostů – byl v porovnání s nimi sotva víc než rozlehlejší statek: zámek se štukovým průčelím porostlým břečťanem, po jedné straně svažujícího se dvora stály stáje, po druhé sýpka, na třetí straně místnosti služebnictva – a pro hraběte, hraběnkou a jejich rychle se rozrůstající potomstvo jen jedna nízka, dvoupatrová budova na severní straně.

I tak jim finanční zdroje sotva stačily. Hrabě Brandis, jak poznamenal jeden jízlivý soused, „neměl ani tak požehnáno na statcích vezdejších jako na dětech“. Podle normálních měřítek byl samozřejmě obdařen pohádkovým jménem. Pětisethektarové panství asi pětadvacet kilometrů od Prahy původně zahrnovalo tři vesnice, dva statky, několik rybníků, pivovar, lihovar, cihelnu, les plný zvěře a závislou, nájem platící populaci čítající přes 300 lidí. Statky vyžadovaly pečlivou správu a výnosy byly skromné; ale bylo to mnohem lepší než nemít vůbec žádnou usedlost.

Brandisovi sem přišli v roce 1896. Hrabě Leopold, Latin otec, byl bývalý důstojník jezdecký a později komoří na císařském dvoře; oč míň měl peněz, o to větší byl švihák. Jako mladý poručík u husarů kvůli sázce přeplaval na koni Dunaj tam a zpátky, jaksepatří v uniformě, čímž si vysloužil arest a nehynoucí obdiv ostatních důstojníků. Později, když opustil armádu se šarží podplukovníka, si našel občasnou práci jako vychovatel malých princů ve Vídni (včetně budoucího císaře Karla I.); učil je mimo jiné i jezdeckví. Kromě toho sám zkoušel chovat koně.

Jeho manželka Johanna, o šestnáct let mladší, byla dcerou majetného politika původem z Vídně, Christiana von

Schäffera. Leopold se jí dvořil, když jí bylo sotva čtrnáct. Výsledný konflikt s jejím otcem se natolik vyostřil, že padly výstřely a Leopold dostal zákaz vkročit do domu po zbytek Christianova života. V rodině se traduje, že tento incident mohl za Christianův předčasný skon krátce nato – ačkoli oficiální příčinou smrti pětapadesátiletého muže v roce 1885 bylo „vyčerpání“. Ať to bylo jakkoli, vztah tuto peripetii přežil – Leopold s Johannou se o dva roky později vzali a usídlili se u Christianovy vdovy v neorenesančním zámku Schäfferových v Úmoníně poblíž Kutné Hory.

Děti na sebe nenechaly dlouho čekat: za devět let jich přišlo na svět šest. Lata, pátá z nich, se narodila 26. června 1895, pár okamžiků před svým dvojčetem Kristýnou. Jediné, čeho jsem se dopátral o jejích prvních letech, bylo, že jednou spala venku s Kristýnou v kočárku pro dvojčata pod údajným dohledem čtyř starších sourozenců – ti se ve skutečnosti cvičili v řízení koněm taženého kočáru pod vedením osmnáctiletého kočího. Ale můžeme si být jistí, že na nepohodlí si rodina stěžovat nemohla. Zámek v Úmoníně byl nejen velký a dobře zařízený – s rozsáhlými stájemi –, ale rovněž zaměstnával půlku vesnice jako služebnictvo.

Krátce po Latinských prvních narozeninách se rodina odstěhovala. Vdova po Christianovi koupila další sídlo, asi sto kilometrů směrem na západ v Řitce, a v srpnu 1896 je prodala Johanně. Není jasné, co tuto transakci motivovalo, ale jedna z možností je, že Leopold potřeboval bydlet blíž k Vídni. Další je, že soužití v Úmoníně začínalo být napjaté. Christian von Schäffer byl velevážená osobnost: člen českého zemského sněmu, ředitel místního cukrovaru a obezřetný investor na burze. Rekonstruoval zámek v Úmoníně a dále ho rozšiřoval, ale kromě toho, že v sousedních Křeseticích financoval stavbu nové fary, nebyl marnotratný. Zato jeho vdova – později obviňovaná, že manipulovala s Christianovou závětí, aby statek přešel na ni, a ne na jejich syny – uměla víc utrácet než šetřit; jeden místní kronikář sžíravě kritizoval její údajnou

rozhazovačnost. V roce 1902 nakonec stupňující se finanční problémy vyústily v to, že jí sídlo bylo odebráno a předáno jejímu nejmladšímu synovi. Nejstarší syn mezitím emigroval a o deset let později zemřel v opilosti v Berlíně. Hraběti Brandisovi, mezi jehož vlivné přátele patřil alespoň jeden královský arcivévoda, se možná nezamlouvala představa, že by byl příliš viditelně spojován s takovými rodinnými aférami – anebo se nechtěl dívat, jak potenciální dědictví jeho ženy přijde vniveč. Pětadvacetiletá Johanna si půjčila peníze a koupila sídlo v Řitce. Právě tam měla Lata prožít formativní roky svého života.

*

Během následujících šesti let Leopold s Johannou přidali k šesti dětem, které si přivezli z Úmonína, ještě další tři. Konečná sestava vypadala takto: Marie Therese (nar. 1888), Gabriele (nar. 1890), Leopold (nar. 1892), Mikuláš (1893), Lata a Kristýna (nar. 1895), Alžběta (nar. 1898), Markéta (nar. 1899) a Johanna (nar. 1901). Vychovat všech devět tak, jak se od šlechty očekávalo, byl znepokojivý finanční závazek. Leopold se pro takovou zodpovědnost zrovna nehodil. Proslul jako přátelský, dobromyslný chlapík, ale možná se mu stýskalo po módnějších potěšeních Vídně, kam často jezdíval.

Zodpovědnost za každodenní chod statku padla na bedra jeho zákonné majitelky Johannы. Skutečnost, že vedle toho měla vychovávat devět dětí, možná vysvětluje kruhy pod očima na již zmiňované fotografii. Nicméně podle toho, co se povídalo ve vesnici, v Řitce hospodařila dobře. Udržovala vyrovnaný rozpočet, řídila pracovní síly (mnozí ze zaměstnanců bydleli na panství), udržovala pozemky i budovy v dobrém stavu a – na rozdíl od údajně chamtivého prodejce, od něhož její matka v roce 1890 statek koupila – dbala o blaho pracovníků a nájemců. O tomhle se v Řitce mluví dodnes. Když vesničané onemocněli, bylo o ně postaráno; zaměstnanci dostávali

ke svatbě finanční dary; kdo projevoval zájem o četbu, toho rodina vybízela, aby si půjčoval knihy.

Leopold si našel zaměstnání v Praze: nejdřív byl ředitelem banky a od roku 1901 poslancem českého zemského sněmu. Povídalo se, že si také našel čas prohýřit většinu peněz získaných díky Johannině hospodárnosti – jezdíval totiž na dlouhé pobyty do Vídně, kde měl stále otevřené dveře k císařskému dvoru. Ale příležitosti utrácet si našel i v bližším okolí domova. Leopold si potrpěl na dobré koně a rychlé kočáry, a poblíž bydlo několik pohádkově bohatých sousedů, s nimiž se mohl srovnávat. Finanční situace se zhoršovala: než Lata dosáhla plnoletosti, ze tří vesnic zbyla jedna. Johanně asi zrovna neulehčilo, že přijela Leopoldova stará matka a žila s rodinou do své smrti začátkem roku 1901, ani to, že o pár let později dorazila její vlastní rozmařilá matka. Tu pak v roce 1911 ranila v Řitce mrtvice.

Stále však muselo být postaráno o děti a Johanna – s pomocí nejstarší Marie Therese a od roku 1900 i mladé guvernantky Marie Rothländerové, která s rodinou žila – se co nejlépe snažila vychovávat je, jak se na šlechtu slušelo a patřilo. V praxi to zřejmě představovalo celkem nahodilou kombinaci disciplíny a anarchie. Venku děti běhaly, jak se jim zachtělo, a jejich hřištěm bylo celé panství včetně rozsáhlých starých lesů (kde rostly smrky, jedle, javory, modříny, buky a duby) na kopcích za domem. Lesy plné zvěře (žila tu vysoká, zajíci, králíci, bažanti nebo zmije) bývaly oficiálně pronajímány k honitbě, ale Brandisovy děti tu mohly jezdit na koni, koupat se, šplhat po stromech a schovávat se nebo si pochutnávat na borůvkách. Když povyrostly, směly tu dokonce střílet. Když byly malé, neměly úplně zakázáno stýkat se s obyčejnými dětmi z vesnice – což bylo u šlechtických dětí neobvyklé. Neměly se však příliš vzdalovat od hranic hlavního statku. Na záměčku byla řada psů, s nimiž si mohly hrát – jedna návštěvnice později psala o psech štěkajících z každého okna –, a vždycky i koně. Jejich počet se měnil: Leopold se pokoušel

chovat koně pro zisk i pro osobní potřebu rodiny. Ale ve stájích byl prostor přibližně pro desítku zvířat (plus kočáry); a třebaže se o ně starali stájníci a kočí, dětem to nebránilo sápat se na hřbety menších koní, když se pásli ve výběžích oddělujících zámeček od lesů.

Doma už platila přísnější pravidla. Striktně se dodržoval neměnný rozvrh jídel a vyučování a hrabě urputně trval na způsobném stolování. Denně se odříkávaly modlitby a v neděli byla hlavním programem návštěva kostela. Každodenní komunikace se odehrávala ve velmi formální němčině a čeština byla vyhrazená pro vesničany a služebnictvo. (V té době rodina nejspíš používala německé podoby svých jmen. Já pro jednoduchost většinou používám české verze.) Od šlechtických dcer se také očekávalo, že budou plynně hovořit francouzsky, že budou rozumět domácímu hospodářství a pomáhat s ním a že budou ovládat dámské dovednosti jako aranžování květin, hru na piano a vyšívání. Jejich úkolem bylo vdát se a od nejútlejších let byly připravovány výhradně na to.

Ve skutečnosti měly dívky jen malou šanci najít dobrou partii. U aristokratických nevěst se očekávalo věno, které mělo manželovi zajistit navyklou životní úroveň, a Leopold s Johannou si takové zajištění pro dcery nemohli dovolit. Přesto nemohlo být dobré vychování na škodu.

Formální složka tohoto vychování se odehrávala v sousedním Mníšku pod Brdy, nikoli v místní škole, nýbrž u soukromého učitele Augustina Černého. Tam i zpět je vozili koně, někdy v malém dvoukolovém kočáru (zvaném kučírek), ale, když dětí přibýlo a starší povyroستly, jezdily i v sedle. Lata a Kristýna se začaly učit jezdit v osmi letech na koních, které jejich otec nejdřív unavil dlouhými jízdami. Brzy je začal brát na vyjížďky; Lata jezdila na staré irské klisně. Netrvalo ani rok a získaly dostatečnou sebedůvěru, aby mohly jezdit bez dohledu, i když podle Laty bylo pořád těžké na ty „gigantické“ tvory nasednout. Lata někdy jezdila až na Dobříš, nějakých dvacet kilometrů směrem na jih. V deseti letech už dvojčata

uměla řídit čtyřkolovou bryčku – a pokud řídil kočí, „týraly“ ho prosbami, aby mohly samy převzít otěže. Lata řídila kočár ráda a zvláště přilnula ke starému koni, kterého do bryčky zapřahali, krmívala ho ovsem a zaplétala mu do hřívý a ocasu červené stužky, „aby se žíně pěkně vlnily“. Ale nejvíc ji bavila jízda v sedle. Někdy se naskytl pohled, jak do Mníšku kluše celá řádka dětí, často s hrabětem Leopoldem v čele. Děvčata jezdila obkročmo, ne v dámském sedle, a místo helem nosila nabírané barety. Vesničané komentovali krásu koní a jistotu dětí v sedle.

*

Vyučování v nich muselo něco zanechat. Dospělá Lata měla úhledný rukopis a bezchybně ovládala slovem i písmem němčinu a francouzštinu. Ale už odmalička bylo jasné, že její skutečný dar neleží ve slovech, ale v činech. Měla přirozené pohybové nadání a vynikala ve venkovních zábavách od šplhání po stromech po střelbu; a uznání, které si získala svým prvenstvím v těchto hrách, jí propůjčilo autoritu převyšující její věk. Jeden příbuzný ji popsal jako „nekorunovaného krále“ mezi všemi sourozenci.

Největší nadání projevila pro jízdu na koni. Její otec, proslulý koňář, jehož otec a děd byli také vynikající jezdci, rychle rozpoznal Latin téměř zázračný vztah ke koním, a když získala větší jistotu, nechal ji pomáhat při obsedání mladších koní, kteří ještě nebyli dost silní, aby unesli dospělé jezdce. Její tajemství bylo prosté: uměla se na svět dívat koňskými očima. Většina jezdců doufá, že z koně udělá „poslušného otroka“ (jak Lata později říkala), zato Latiným cílem bylo udělat z něj „přítele – druha, který vám rád propůjčí svou ohromnou sílu“. Zvykla si napodobovat „pohyb a rozpoložení“ koně. A zatímco i velmi sebejistí dospělí mívají na koňském hřbetě určité obavy, Lata chovala naivní víru, že se jí nemůže nic stát. „Jednoduše jsem nevěřila, že by mi kuň mohl někdy záměrně

udělat něco zlého,“ prohlásila. Jezdila „s klidem a láskou“ a z toho plynulo všechno ostatní.

O jejích sourozencích máme menší povědomí, ale zdá se, že sedm sester mělo mezi sebou blízký vztah. Kristýna uměla malovat a sdílela Latinu lásku ke koním. Markéta zdělila po matce cit pro léčivé byliny. Alžběta měla romantickou a laskavou povahu. Marii Therese jeden rodinný známý popsal slovy „ta pěkná“: na jedné fotografii má na sobě plesové šaty; Gabriele, oblejší než ostatní, měla zvláště ráda Marii Therese a otce. Johanna hrála na piano a uměla nejlépe vařit. Lata, nejsportovnější z nich, byla energická a rozhodná. V rodině platila za přirozenou vůdkyni.

Její sestry a bratři byli okouzlující, chytrí a dobře vychovaní, ale nikdy jsem o nikom z nich neslyšel vyprávět žádnou historku tónem napovídajícím „to neuhádnete, co se stalo“. Pokud jde o Latu, sotvakdy slyšíte historky jiného typu. Byla osobnost, o které si lidé povídají příběhy, byť třeba jen jezdila na koni, na kole nebo někde šplhala.

Navzdory klepům o rodičích vyzařuje z rodinných fotografií Brandisových dojem srdečné, láskyplné domácnosti, v níž se lidé smáli a chovali se hezky ke zvířatům a kde se žilo víc venku než v salonu. Na mnohých snímcích jsou vidět vedle dětí i psi. Když se na nich objevuje Lata v mladším věku, často je roz dováděná, zejména v přítomnosti otce. Děti v každém věku mají na nohou bytelné botky, zašněrované vysoko nad kotník, v nichž se dobře lezlo po stromech.

Hrabě Leopold byl fešák, a to i ve středním věku: měl po vojensku krátce střižené vlasy, široký špičatý knír a jiskřivý úsměv. Přestože vyznával hluboce konzervativní hodnoty, měl smysl pro legraci. Hraběnka Johanna byla vážná, ale vřelá. Věřila, že rolí matky je „být dobrá a vlídná, ale je-li to nutné, říkat pravdu“. Děti by podle ní měly „ctít“ svého otce, a kdyby se snad s ním něco stalo, očekávala, že nejstarší dcera Marie Therese převezme odpovědnost a naučí je tomu. Therese měla možná jiné představy.

U Brandisových doma asi občas bývalo těsno. Patrem nevedla žádná chodba – prostě se chodilo z jedné ložnice do druhé, bez ohledu na to, kdo tam byl. Ale propojené pokoje byly bohatě zdobené a vybavené elegantním nábytkem. Na stěnách visely malby, často portréty koní nebo členů císařské rodiny; nebo v jedné místnosti podobizna Leopoldových rodičů. Stěny v chodbách a podél hlavních schodišť byly samá lovecká trofej, nad podestou visely obří losí parohy. Leopold rád choďoval lovit do lesa, i když pobýval na panství, vydával se s puškou nahoru do lesů každý den. Také si tam vybudoval jakousi střelnici. Své dcery brával ochotně s sebou.

*

Přes všechny venkovní činnosti musela v Řitce často vládnout i vážná atmosféra. Hrabě i hraběnka neochvějně zastávali konvenční katolické názory a zbožnost byla v jejich domě každodenním chlebem. Starší sestra hraběte, Maria Theresia, byla jeptiška: členka řádu Dcer křesťanské lásky sv. Vincence z Pauly v Rakousku. V místním kostele v sousední Líšnici měli Brandisovi vlastní lavice po obou stranách oltáře. Pokud nebyli na cestách, nikdy bohoslužbu nevynechali.

V lesích nad Řitkou, nedaleko vrcholu hřebene, mezitím nechal hrabě vybudovat kapličku. Byla zasvěcena sv. Antonínu z Padovy – mimo jiné patronovi ztraceného majetku, ztracených lidí, koní a nemocných. Dnes po ní nezůstala ani stopa, ale zalesněný hřeben, čnicí vysoko nad hlukem a shonem denních záležitostí, je rozhodně příhodným místem k zamyšlení. Pár kilometrů jižněji, na místě zvaném Skalka, vyhlíží z těchž lesů do téhož údolí shluk kapliček podobných mlčícím světcům v bílých hávech. Když jdete mezi stromy a náhodou na ně narazíte, poklid toho místa vám vezme dech. Lidé se sem přicházejí modlit za mrtvé. Když Lata vyrůstala, Leopold a jeho rodina se často takto modlili ve své kapličce. Leopold při tom jistě vzpomínal na svou matku, která zemřela

v roce 1901; možná však nebyla v jeho myšlenkách na prvním místě. V červnu 1902, čtyři dny před Latinými sedmými narozeninami, její nejstarší bratr, devítiletý Leopold, zemřel na spálu. Nebyl jediné dítě, které toho léta potkal takový osud. To možná v očích jeho rodičů přidalo tragické události na hrůze. Většina šlechtických rodin zakazovala svým dětem stýkat se s obyčejnými dětmi z vesnice. Nebyl malý Leopold právě kvůli uvolněnějšímu přístupu Brandisových vystaven infekci, která ho zabila?

Na dlouhou dobu byl zámček ochromen žalem. Johanna nosila smutek ještě rok poté a v následujících desetiletích rodina každý rok na Štědrý večer zapalovala na památku malého Leopolda svíčky. I dlouho potom, co první muka ztráty polevila, připomínala kaplička komukoli, kdo kolem ní procházel nebo projížděl na koni po stezce od zámčku, smrtelnost milovaných lidí. Někdy v době, kdy zbylé děti začaly dospívat, toto poselství posílil neoficiální zvířecí hřbitov u dolního konce pěšiny.

Tak jako její viktoriánský protějšek v Británii i vyšší společenskou třídu pozdní habsburské éry očividně sužovala existenciální melancholie. Je cítit z jejich básní, písní a čím dál zdobnějších hřbitovů: truchlivý, bolavý strach. Cítili, že přes všechno štěstí, sofistikovanost a klid jejich venkovských sídel si pro ně nakonec stejně přijde Smrt.

Nemýlili se. Ale na to, co pro většinu z nich kmotříčka zamýšlela, mělo dojít až za několik let.

3.

KONĚ A KONINY

Pod šedivou oblohou stoupá z šedivého příkopu pára. Příkop to je obrovský – dva metry hluboký a pět metrů široký – a po jedné jeho hraně se táhne živý plot, vysoký skoro jako člověk. Na dně příkopu se velký kůň namáhavě pokouší postavit a při tom se převalí na svého jezdce. Blátivá zem za ním je poseta těly: další kůň a víc mužů, než se dá spočítat.

Je to výjev jako z války. A takový má také být. Na jiném snímku z téhož dostihu kůň a kus od něj jezdec padají – možná vytočí kotrmelec – z vysokého náspu, jakoby vymrštění nějakou explozí. Těžko si představit, že by to muž nebo kůň přežili. Násep je vyšší než délka nataženého koňského těla.

Na třetí fotografii jsou dva jezdci – oba armádní důstojníci – na břehu prohlubně, která vypadá jako hluboký potok. Jeden se vyhrabal na promočený trávník a leží naznak, možná ani není při vědomí. Druhý vězí po pás v potoce i se svým koněm, zřejmě podobně zabředlým. V pozadí třetí důstojník, nejistě se držící v sedle, cválá směrem z obrazu. Jedině hlouček diváků v dálce napovídá, že jde o scénu ze sportovní soutěže.

Existují dokonce útržky filmových záběrů, ale na ty musíte mít silný žaludek. Tryskem běžící koně se prudce a brutálně zastavují před nečekanými překážkami. Jejich jezdci vystřelují vpřed jako lidské dělové koule, pět, deset i patnáct metrů daleko. Jeden kůň špatně skočí a strhne s sebou púltuctu dalších. Když se zmítající se spleť nohou a těl rozmotá, dva jezdci zůstanou ležet na zemi; nehýbají se a zdá se, že ani nedýchají...

*

Rád bych řekl, že při vzniku této knihy nebyli zraněni žádní koně. Bohužel – a očividně – by to nebyla pravda. V průběhu let se jich zranilo mnoho, většinou na závodisti v Pardubicích, kde se odehrály zde popsané a mnohé podobné scény. Někdy byla Lata Brandisová u toho, nejednou byla sama dokonce aktérkou. Přesto se nejedná o příběh surovosti nebo krutosti. Je to příběh ženy, jejíž význačnou vlastností byla empatie a soucit s koňmi, ženy, která – řečeno slovy jednoho svého známého – „by za koně dala život, tím jsem si jistý“. Navzdory prvnímu dojmu je to také příběh z doby a místa, v nichž si lidé koní cenili více než dnes.

Abychom pochopili tenhle paradox, a tedy i správně pochopili příběh Laty Brandisové, musíme nakrátko přesunout pozornost a podívat se ne na její život, ale na svět, v němž žila. Vyprávíme tu o dobrodružství z doby drsnější a bezohlednější, než je ta naše; z doby, kdy muži byli muži a ženy byly jejich majetkem, a koně nebyli opečovávaní kamarádi, jimiž jsou dnes. I šlechtici denně snášeli nepohodlí, které by nám dnes připadalo neúnosné. Očekávalo se, že koně budou stejně odolní jako jejich jezdcí.

Ale zároveň se lidé o koně starali jako o cenné jmění. Lata vyrůstala v době, v níž byli koně důležitější než kdy předtím nebo potom, v době, kdy dávné pouto mezi lidmi a koňmi ještě nebylo zpřetrháno. V každé vrstvě společnosti se našli koně, lidé, kteří koním rozuměli, i lidé, jejichž život se kolem koní přímo točil. Rolníci a statkáři je využívali k práci, boháči pro zábavu a ve válce, a všichni, kdo mohli, ke každodenní dopravě. Jen menšina lidí neměla s koňmi vůbec žádný kontakt. Ekonomika venkova stála do velké míry na malých hospodářských jednotkách závislých na koňské síle. Řítecké panství se svými stájemi, stájovými zaměstnanci, statkem s pracovními koňmi a sítí místních dodavatelů bylo jen jedním malým příkladem. V Pardubicích, necelých sto padesát kilometrů na východ, se tento jev opakoval, jen v mnohem větším měřítku.

Koňari snad někdy vystavovali zvířata, která měli ve své péči, velkému nebezpečí, ale nebyli vůči nim lhostejní. Spíše, až na řídké výjimky, se za normálních okolností snažili koně pokud možno uchránit před jakoukoli újmou, tak jako se dnes snažíme zabránit poškození aut, v nichž jezdíme.

Slušní lidé měli své koně dokonce rádi, ale to neznamenalo, že by je nikdy nevystavili riziku – zejména ty rychlé. A tehdejší představa o přijatelném riziku pro koně i jezdce se velmi lišila od té naší. V Latinské světě byl šílený jezdec, který riskoval zlomený vaz kvůli okamžiku slávy, obdivován za svou kuráž, ne kritizován za lehkomyšlnost. Skutečnost, že ten vaz někdy patřil nikoli jezdcovi, ale koni, se tehdy stěží považovala za důvod ke znepokojení. V ideálním případě si vaz nezlomil nikdo, a když někdo přišel o svého zvířecího druha – inu, bylo to jako přijít o kamaráda v bitvě. Člověk se s tím nějak vyrovnal a žil dál.

Tohle je důležité pochopit, protože v našem příběhu bylo zlomených vazů hodně.

*

Základy Latinského příběhu byly položeny dlouho před jejím narozením, začátkem 19. století, ve vyšších vrstvách rakouské a uherské aristokracie. Psal se rok 1815 a na krvavých polích Waterloo se zrovna uzavřela desetiletí ničivé války. Následně dominovaly Evropě dvě říše. Britové jakožto nová velmoc si připisovali zásluhu na porážce Napoleona a habsburské země – nebo přinejmenším jejich vládnoucí třídy – se radovaly, že byly vysvobozeny z jeho jha. Obě říše přivítaly nový věk (relativního) míru a prosperity. Obě vnímaly vojenskou sílu a bojové hodnoty jako klíč k udržení kýženého stavu.

Britové tyto svoje dovednosti tříbili v nekonečných koloniálních šarvátkách. Vojsko rakouského císařství tuto možnost postrádalo, a tak si vypěstovalo kasárenskou vojenskou kulturu, posedlou projevy kuráže. Čím méně byli příslušníci

důstojnického sboru ostřílení v bitvách, tím více byli povzbuzováni, aby lpěli na hodnotách prokazovaných na bitevním poli. Cenila se čestnost, pohrdalo se zbabělostvím. Hrubíánské rituály – pití, hazard, sukničkářství – přispívaly k utvrzení drsných stereotypů o testosteronem nabašené mužnosti. Zvyk pořádat souboje, jinde na světě už ustupující, tu byl rozšířený a tolerovaný; lepší vojenská kasta, jejíž členové tu a tam jeden druhého odstřelili kvůli nějaké trivialitě, než vojsko, které by, změkčilé léty míru, zaváhalo tváří v tvář smrti.

Ale jedna zvláště mužná ctnost se cenila nade všechny ostatní – kuráž v sedle.

Snadno pochopíme proč. Jezdectvo zůstávalo klíčovým válečným arzenálem – alespoň u pozemní armády, jako byla ta habsburská – a jeho složky byly podle toho ceněny. Chovatelé, kteří dodávali císařskému válečnému aparátu dobře vycvičené koně, mohli zbohatnout stejně jako moderní obchodníci se zbraněmi. Majitelé vynikajících válečných koní se svými zvířaty chlubili jako symbolem vlastního významu a mužnosti. Jakou cenu by však měli znamenití koně bez jezdců, kteří by je uměli ve válce využít? Úkolem armády v dobách míru bylo zajistit spolehlivý přísun dovedných, nebojácných jezdců.

Ve snaze dostat tomuto úkolu rozšířily důstojnické šarže svůj kult statečnosti a oceňovaly úplně bezhlavé chování. Když Leopold Brandis přeplaval na koni Dunaj, porušil tím řadu vojenských předpisů, a přesto jeho počínání zcela odpovídalo duchu nepsaného vojenského kodexu – stejně jako jeho přestřelka s budoucím tchánem. Co na tom, že nějaký lidský nebo zvířecí bližní mohl přijít k úrazu: důležitá byla jeho kuráž, zejména když ji projevil v sedle.

Každého, kdo by tento kodex zpochybňoval, mohli ostatní rychle umlčet poukazem na příklad Britů: ti byli svými lehkomyslnými troufalostmi přímo proslulí, a přece zažívali záviděníhodné úspěchy ve válkách, vědě, v obchodě i geopolitice. Během 19. století byli neporažení osvoboditelé Evropy čím dál častěji přijímáni za vzor. Do módy přišly anglické

architektonické styly, móda a vystupování; ale rakousko-uherskou společnost skutečně proměnila hlavně fascinace, s jakou se její vládnoucí vrstvy dívaly na sebevražedný přístup k jezdecktví u svých anglických protějšků.

Anglofilům imponovaly zejména dva britské sporty: dostihy a hony na lišku. Od 20. let 19. století je začali napodobovat přímo s ambiciózním entuziasmem. Majetní Maďaři jako hrabě István Széchenyi a hrabě Móric Sándor i bohatí Češi jako hrabě Oktavián Kinský a kníže František z Lichtenštejna dováželi anglické plnokrevníky i lovecké psy a pořádali hony a dostihy, aby se s nimi pochlubili ostatním. První dostihový mítink v anglickém stylu se v Uhrách uskutečnil v roce 1826 a v Čechách roku 1839. První hon v anglickém stylu v Čechách uspořádal Kinský v roce 1836 poblíž tehdy málo známých Pardubic. A tam také byla roku 1841 založena Pardubická parforsní společnost. V následujícím roce společnost uspořádala dostihový den, v jehož rámci se běželo i několik tzv. „steplechase“ s překážkami.

Nejbohatší aristokrati neutráceli jen za koně, ale také za nejlepší anglické trenéry, podkoní, a jakmile se ujaly dostihy, utráceli i za žokeje. Od poloviny 19. století putovaly do střední Evropy tucty Angličanů, kteří to uměli s koňmi: pro špatně placené a málo vzdělané zaměstnance stájí to byla vzácná příležitost zúročit svůj talent a zbohatnout. Daleké země, v nichž se usadili, jim musely svou cizostí nahánět obavy, ale potenciální zisk takové vykořenění ospravedlňoval – docela jako dnes, kdy Jihoameričané a Afričané hledají slávu a bohatství v evropských fotbalových ligách.

Příběh anglické dostihové diaspory v zemích habsburského císařství 19. století si zaslouží samostatnou knihu. (Doporučuji vynikající titul *Velká pardubická a Velká národní liverpoolská* od Johna Pinfolda a Kamily Pecherové, z níž tato a následující kapitola hojně čerpají.) Některé lokality tento příliv lidí proměnil – například městečku Alag se začalo říkat „uherský Newmarket“ – a někteří migranti se stali bezmála celebritami.

Mezi dříve neznámé Angličany, kteří našli slávu a bohatství na střeoevropské dostihové scéně, patřili: Richard Fletcher, žokej a pijan z Northendenu poblíž Manchesteru, jehož jízdy pro knížete Thurn-Taxisa byly odměněny poctivou loveckou chatou v Loučeni, Henry Huxtable, další rodák z Manchesteru, jenž si práci pro uherského knížete Tassila Festeticse vysloužil velký dům v Alagu, George Williamson, syn koňského handlíře z Nottinghamu, jenž ke svým úspěchům v sedle a na alagském realitním trhu přidal neméně působivá milostná dobrodružství (mezi „dobyté“ patřila baronka von Buren a Daisy, hraběnka z Warwicku) a nakonec Walter Earl, syn farmáře z hrabství Northampton, který si nejprve udělal jméno jako žokej v Lednici a následně jako trenér knížete Františka Josefa Auersperga. Na auersperském slatiňanském panství je dodnes k vidění Earlův pamětní kámen.

S hony to bylo dost podobné. Nejznámějšími – a nejlépe placenými – účastníky honů byli přistěhovalí Angličané, kteří si své dovednosti osvojili tvrdou prací v domovině a poté odjeli do ciziny, kde za ně mohli dostat patřičnou odměnu. Příkladem jsou třeba Thomas Sketh (zaměstnaný knížetem Františkem z Lichtenštejna v Lednici), Rowland Reynolds (jehož si najal kníže Ferdinand Kinský při parforsním výjezdu do Anglie, aby mu v Heřmanově Městci dělal vrchního podkoního) nebo Samuel Stevens z hrabství Buckingham a Charley Peck z hrabství Lincoln, oba zaměstnaní Pardubickou parforsní společností.

Jejich práce proměnila přístup ke koním v českých zemích. Anglofilní aristokraté neměli zvláštní touhu zabíjet lišky – lovili spíše vysokou, kterou často ani neskolili –, ale pochopili, že hon na lišku je klíčem k unikátně šílenému britskému jezdeckví. Kvůli zabírání pozemků v 17. a 18. století mohli angličtí honci v sedle svých koní úspěšně následovat psy, jen pokud dokázali ve vysoké rychlosti projíždět krajinou protkanou mnoha mezemi. To znamenalo velké množství krkolomných skoků: přes živé ploty, ohrady, branky, příkopy, přes nečekané

kombinace těchto překážek – a to vše ve cvalu, bez ohledu na terén či počasí, v atmosféře zarputilého snobství, kde poctivá neochota podstupovat rizika mohla člověka zdiskreditovat nálepkou „baba“. Tak vznikl zcela bezhlavý přístup k jezdeckví, který se dal testovat v překážkových dostizích i parforsních honech a byl sotva bezpečnější než souboje. Ale těžko si představit lepší způsob – tedy kromě skutečného válčení –, jak udržovat důstojníky jezdeckva v bojeschopné formě.

*

Vyšší společenské třídy zpočátku zkoušely svou kuráž při parforsních honech, ale překážkové dostihy přenechávali specializovaným žokejům. Někteří aristokrati však měli pocit, že to nestačí. Co je to za zábavu, platit nějakým Angličanům, aby riskovali místo nich?

Uherský hrabě Móric Sándor byl nejproslulejším příkladem šlechtice, který chtěl všechnu jezdeckou slávu pro sebe. Sándor, známý svým bezohledným stylem jízdy, se pyšnil sérií extrémních kousků, například dojel z Vídně do Pešti (části dnešní Budapešti) za jedenatřicet hodin, aniž vyměnil koně, přešel po zamrzlém Dunaji, přestože pod kopyty jeho koně praskal led, nebo čistě přeskočil tři koně vedle sebe, když táhli vůz ulicí Nagyhid v Pešti. V Pardubicích absolvoval několik překážkových dostihů a alespoň jeden vyhrál, ale v roce 1850 ukončil svou jezdeckou kariéru – a zároveň odepsal koně – čelním nárazem do železného zábradlí.

Sándorovi současníci cítili, že tento způsob jezdeckví překračuje meze slušnosti. Hraběti se přezdívalo „Ďábelský jezdec“ a vyprávělo se, že na jeho pohřbu se koně, kteří měli táhnout vůz s rakví, splášili a utrhlí.

Hrabě Oktavián Kinský, jehož hlavní sídlo se nacházelo v Chlumci nad Cidlinou, byl podobně neopatrný, ale poněkud humánnější. Proslul svou akrobatickou zdatností – uměl v sedle udělat stojku na hlavě – a sdílel Sándorovu zálibu

jezdit s koňmi do budov, zejména po majestátním schodišti svého skvostného, Santinim navrženého zámku Karlova Koruna. Také objel s kočárem vysokou terasu zámku a při jízdě prý vytácel rohy tak rychle, že vnější kola visela ve vzduchu. Bezpochyby by vjel i do bazénu, pokud by některý z jeho zámků bazén měl. Byl to zkrátka divoch a jeho nejoblíbenějším nástrojem k rozpoutání chaosu byl kůň. Přesto existovalo mezi pánem a koňmi láskyplné pouto, které se zdá být neslučitelné s úmyslnou krutostí nebo jen se zanedbáním péče. Když Kinský ležel roku 1896 na smrtelné posteli, do pokoje mu jednoho po druhém přivedli jeho koně, aby se s nimi rozloučil.

Oktavián nebyl v žádném případě jediný Kinský, který zanechal stopu v dostihovém světě. Jeho rod choval koně celá staletí, od roku 1723 pak oficiálně pro císařské jezdectvo. Vysloužili si pohádkové bohatství, rozlehlá panství a takovou moc a prestiž, jaká se častěji spojuje s monarchy. (Choceňská rodová větev dokonce získala knížecí titul.) Kinští měli přístup k nejlepším koním a stájím Evropy a většina členů rodu věděla, jak je využít. Například hrabě Rudolf Kinský, jeden z prvních podporovatelů dostihů v Pardubicích, hrabě Zdenko Kinský, Oktaviánův synovec a adoptivní dědic, sám vlivný majitel a dostihový jezdec, dále nápadnější hrabě Karel Kinský, který v roce 1883 způsobil v Británii senzaci, když se stal prvním zahraničním vítězem Velké národní. Jeho klisně Zoedone (kterou zakoupil z peněz vyhraných v sázce na dostih Cesarewitch Handicap v roce 1882) se dávaly velké šance, že svého jezdce roku 1885 v Aintree doveze k druhému vítězství; klisnu však otrávil neznámý pachatel. Karel, diplomat na rakousko-uherském velvyslanectví v Londýně, vypiloval své pozoruhodné překážkářské umění při parforsních honech v hrabství Northampton a také si našel čas a energii na peprný milostný románek s matkou Winstona Churchilla, Lady Randolph Churchillovou.

Stojí za to zastavit se zejména u hraběte Oktaviána Kinského, jelikož bez něj by žádný příběh nebyl. „Taffy“, jak mu říkali nejbližší přátelé, se narodil v roce 1813. Byl to vytáhlý muž s dlouhýma rukama a jezatým knírem, tmavými vlasy a divokýma modrýma očima. Na některé lidi působil nekultivovaně („To snad není možné, že jsme měli v rodině takové opičáky!“ ozval se pozdější hrabě Norbert.) a jeho chování tento dojem často zvýrazňovalo. Měl vznětlivou povahu, nenasytnou žízeň po vzrušení a omezenou citlivost k potřebám druhých. Liboval si v kanadských žertících. Uveďme pár z těch drsnějších: jednou namluvil hostovi, že si právě vyčistil zuby Oktaviánovým osobním „kartáčkem na zadnici“, jinému hostu dal do polštáře živé žáby a nespolehlivého koňského handlíře donutil se ponořit do sudu s močůvkou. Na sofistikovanějším konci jeho repertoáru je případ, kdy minimálně jednou fingoval svou vlastní smrt, aby viděl, jak lidé zareagují. Prý si obzvlášť vychutnal okamžik, kdy se jeden odcizený příbuzný mimořádně vrátil z Vídně v naději, že se přihlásí k dědictví, a velkými skoky běžel po schodech Kinského zámku – načež ho nahoře osobně uvítala zubící se Oktaviánova tvář.

V osobním kontaktu musel být dost otravný, a kdyby byl chudší, jeho humor by se možná setkal s méně shovívavým přijetím. A přece bylo na jeho bezuzdné bujarosti něco pozitivního – a že nebyl nikdy bujařejší než v situacích, v nichž hrála nějakou roli zvířata. Přestože bral malý ohled na jejich zdraví, velmi mu na nich záleželo. Jednou seskočil z koně a přetlačoval se s jelenem za paroží, protože zvíře napadlo jeho psy. Pokud jde o koně, věřil, že jsou stvořeni k tomu, aby se na nich jezdilo. A aby jízda na koni za něco stála, musí se skákat, a nestojí za to se obtěžovat skákáním, pokud nejsou překážky obtížné. Jinými slovy: jízda na koni se podle něj rovnala překážkovému dostihu, lhostejno zda oficiálnímu nebo neoficiálnímu, a čím byl nebezpečnější, tím lépe. A nespokojil se s tím, že by podle těchto zásad jezdil on sám. Chtěl ke své adrenalinové zálibě přilákat všechny jezdce.

Už jsme zmiňovali, že v Pardubicích zavedl parforsní hony. O tři roky později, v roce 1839, stál za vznikem tzv. „Hunter Stakes“ – první steeplechase v Praze – a roku 1842 se spolu s jinými postaral o to, aby na prvním mítinku v Pardubicích bylo na programu několik překážkových dostihů. Když mu přestalo stačit i to, založil v roce 1846 vlastní každoroční steeplechase na svažitých lukách v Lučici poblíž Chlumce nad Cidlinou.

Zanedlouho se do východních Čech sjížděla nejbohatší a nejhonosnější smetánka Evropy včetně několika korunovaných hlav, aby si užila Oktaviánových exotických nových sportů a nevídané pohostinnosti na Karlově Koruně. Okolní krajina, jež většinou Oktaviánovi patřila, se dokonale hodila k honům, které pořádal ve dnech mezi dostihovými mítinky. A jeho rozhodnutí, že všichni účastníci těchto honů musí mít na sobě tradiční anglické červené sako, přidala už tak elitní akci další vrstvu neproniknutelné výlučnosti. Vnější pozorovatelé nevěděli, co si o tom myslet, ale zároveň jim to imponovalo. A tehdy, stejně jako dnes výstřelky největších boháčů prosakovaly do nižších vrstev a stávaly se ambicemi širšího společenského okruhu.

Ani to však Oktaviánovi nestačilo. A tak ve věku jedenašedesáti let vymyslel ještě extrémnější formu sportovní zábavy...

4.

TANEC SMRTI

V Anglii se Velké pardubické přezdívá Ďáblův dostih. Není jasné, jestli je míněn nějaký konkrétní ďábel. Pokud ano, docela dobře jím může být Oktavián. Ale ten nebyl jediným původcem dostihu. Na výpravě za britskou Velkou národní v roce 1865, kde ten pekelný nápad původně vzklíčil, ho doprovázelo několik šlechtických přátel. V době, kdy nápad dozrál, tedy jednoho podzimního dne v Pardubicích roku 1874, měl Oktavián dva čertovské kumpány: knížete Emila z Fürstenbergu a hraběte Maxe Ugarta. Časovou prodlevu částečně vysvětluje rozptýlení způsobené krátkou, nepřehlednou válkou s Pruskem. Ale možná trvalo devět let vymyslet, jak daleko je možné posunout hranice zdravého rozumu, aby vznikla nejvyšší zkouška jezdeckého umění.

Odpověď zněla: daleko. Dodnes Velkou pardubickou někteří lidé považují za nejkrkolomnější steeplechase světa, přestože se už několik desetiletí upravuje, aby byla bezpečnější. „Nejšílenější dostih světa“ by snad byl výstižnější popis. Podstatou dostihu je otestovat, jak kdo umí hazardovat. Koná se jen jednou za rok na necelých sedm kilometrů dlouhé klikaté trati s jedenatřiceti překážkami, z nichž některé jsou děsivé a jiné ještě mnohem horší. Silný kůň s dobrým jezdcem ji může zdolat za deset minut nebo, což je stejně pravděpodobné, do cíle vůbec nedojet.

Už když si skoky prohlížíte ze země, z mnohých vám tuhne krev v žilách. Když k zápalu a shonu samotného dostihu přidáte roztřesené svaly po kilometrech cvalu bahnem a další nebezpečí hrozící od soupeřů, mohou působit skoro sebevražedně. A přesně o to jde. Jak by řekl Oktavián, ty překážky

mají rozlišit muže od chlapců. Člověk nemusí být zcela nepřičetný, aby se o ně pokusil, ale trocha nepřičetnosti pomůže.

Snad je „nepřičetnost“ příliš ostrá diagnóza. Ale je to na hraně. Dostih se úspěšně běhá už půldruhého století, protože v dostihovém světě je dost lidí, na něž působí nálepky jako „nejtěžší“, „nejnebezpečnější“ a „nejextrémnější“ jako rudý hadr na býka, a jedinou pro ně přijatelnou reakcí je vrhnout se jim vstříc. „Lidi si myslí, že jsem cvok,“ poznamenal anglický žokej Charlie Mann, který Velkou pardubickou jel v letech 1994 a 1995, „ale oni to nevidí stejně jako já.“ Manna v Británii prohlásili za nezpůsobilého vykonávat živnost dostihového jezdce, když si při pádu zlomil vaz, ale on stručně a výstižně trval na svém: „Jestli se chci zabít v Československu, tak je to moje věc.“ Pro příznivce Velké pardubické byl takový přístup chvályhodný, ale nijak neobvyklý. Nejslavnější vítěz dostihu Josef Váňa si mezi lety 1985 a 2011 dojel pro osm vítězství z pětadvaceti startů – naposledy vyhrál v osmapadesáti letech. Po sérii hrozivých pádů trvale kulhá, chybí mu část plíce, má o půl tuctu méně žeber, než míval, a utrpěl víc zlomenin, než tu můžeme vyjmenovat – to však nezmírnilo nadšení, s nímž se vytrvale vracel. Dokonce i klinická smrt – patnáct minut v roce 1994 – ho vyřadila na pouhé dva měsíce. Proč? Neuměl to vysvětlit o nic lépe, než by to normální člověk uměl pochopit. Ale Oktavián by mu rozuměl. Dostih byl navržený s představou právě takových účastníků.

Vliv dostihu v Aintree je nasnadě. Velká pardubická je srovnatelně dlouhá jako Velká národní – i skoky jsou dost náročné na to, aby pouhé dokončení platilo za chvályhodný výkon. Jiné aspekty dostihu jsou vlastní pouze Pardubicím. Trať začíná a končí na závodisti, ale v prvních letech nebyla omezena jen na něj. Zakladatelé trvali na tom, že polovina trati povede přes zoraná pole, a tak značná část trati odbočovala na okolní zemědělskou půdu. Její vyčerpávající efekt ohromně zvýšil náročnost skoků, což byla smůla, protože na podobu překážek nedohlížel nikdo jiný než Oktavián.

Trvalo několik let, než se trať a překážky ustálily a začaly vůbec podobat dnešnímu formátu. Když se dostih běžel poprvé, bylo jich jen dvacet čtyři, ale většina nechvalně známých skoků tu byla od začátku a zůstává dodnes: Velký anglický skok (hustý živý plot s břevnem na vzdálenější straně), Hadí příkop (široký vodní příkop, jehož vzdálenější břeh je asi o šedesát centimetrů nižší než odrazový), Irská lavice (dva metry vysoká a na vrcholu dva metry široká, s malým příkopem po obou stranách – koně ji nepřeskakují, spíš přelézají), Francouzský skok (dvojitý živý plot s malým příkopem uprostřed), Zahrádky (dva velké živé ploty s břevny, vzdálené jen osm metrů od sebe). O těch se ještě dozvíme víc, a mnohem víc uslyšíme o překážce původně nazývané Velký příkop. Zatím můžeme tehdejší verzi dostihu považovat za těžký cross-country závod se skoky přenesený na nápadně neupravené závodíště doplněné pár kilometry oranice; zásadní rozdíl je ten, že místo aby účastníci skákali obrovské překážky jeden po druhém, jako se to dělá v soutěžích military, vystartují všichni ze stejného místa najednou a skáčou v jednom monstrózním chumlu. Cenu získává ten, kdo doběhne do cíle první.

Zní to jako recept na pekelný chaos – a pekelný chaos to také je.

*

Jednoho chladného dne, ve čtvrtek 5. listopadu 1874, se na start prvního ročníku Velké pardubické postavilo čtrnáct koní s jezdci. Dva už měli za sebou pád, poněvadž pořadatelé trvali na překonání zkušebního skoku před startem, který měl prokázat dostatečnou trénovanost a způsobilost účastníků. Ti dva, kteří testem neprošli, nakonec směli startovat tak jako tak. Poté vzaly zasvě i symbolické náznaky zdravého rozumu. Po šesti skocích zbylo jen jedenáct koní. Čtyři spadli na Zdi, první a nejvyšší (metr dvacet) z několika kamenných zídek. Hansi Fries, jedoucí na koni hraběte Kinského, znovu nasedl.

Stejně jako všichni jezdci v tomto dostihu byl Fries profesionál a nejspíš nechtěl, aby si jeho zaměstnavatel myslel, že se snažil být o špetku méně, než bylo v jeho silách. Zato Walter Earl a Peter Appleton – dva z jedenácti anglických jezdců – se zranili tak vážně, že nemohli pokračovat. Earlova úspěšná jezdecká kariéra tímto pádem v podstatě skončila.

Zbytek pole se chaoticky řítit dál. Po velkou část dostihu byli mimo dohled diváků – těch beztak nebylo mnoho. Ale nemuseli jste vidět akci příliš zblízka, abyste si o ní udělali obrázek: další pády a nové nasedání, další nebezpečí a zranění, stále větší vyčerpání. Plůtek u Velkého příkopu skončil poražený a zašlapaný do země; někteří koně raději příkop přebrodili, než aby ho přeskočili. Irská lavice si vyžádala oběť – stejně tak živý plot zvaný bulfinš. Do cíle doběhlo jen šest koní. Dva byli zadrženi pro vyčerpání. Další, Strizzel, si zlomil vaz na relativně nevinném předposledním plotu.

Tato neveselá bilance vyvolala odůvodnitelnou kritiku. „Je nepředstavitelné, že se na bezpečnost koní i jezdců klade tak malý důraz,“ stěžoval si jeden novinář. Ale stížnosti nezabránilly tomu, aby byl dostih – jehož vítězem se stal v Německu žijící Angličan George Sayers na německém koni Fantome – celkově považován za úspěch. To se opakovalo i v následujícím ročníku, ačkoli jeho nejmladší zakladatel, hrabě Ugarte, se ho nedožil. V zimě zemřel po pádu při dostihu v Itálii, bylo mu čtyřiaadvacet let. Někdo by to vnímal jako určitou formu spravedlnosti, jiní jako připomínku, že život je prostě krátký – a tím naléhavěji je třeba v každém zářivém zbývajícím okamžiku usilovat o život přesahující vytržení.

Velká pardubická se stala pravidelnou položkou ve sportovním i společenském kalendáři, obvykle vždy druhou říjnovou nedělí. V prvních letech ji ovládli profesionální jezdci, přistěhovalci z ciziny: dvaadvacet z prvních třiceti vítězů mělo britského jezdce. Avšak davy lidí, kteří se chodili dívat ve stále větších počtech, přijížděly z celého habsburského mocnářství i vzdálenějších krajů.

*

Pověst dostihu rostla spolu s pověstí jeho nejpůsobivější a nejnáročnější překážky. Velký příkop, jak se mu původně říkalo, vyvolával s každou novou obětí další kontroverzi. Nebyl nepřekonatelný, ale kvůli hloubce příkopu, navíc často zaplaveného, mohly mít chyby katastrofální následky. Svažující se proutěná překážka u odskoku byla někdy v polovině 80. let nebo začátkem 90. let 19. století nahrazena velkým živým plotem, který zlepšoval odvodnění, ale jinak celému skoku ještě přidával na obtížnosti. Přibližně v téže době se vážně diskutovalo o možnosti tento skok úplně odstranit. Shromážděné aristokraty však zviklal pohled knížete Egona Thurn-Taxisa, který řekl něco ve smyslu: „Pánové, nikdo z nás tu překážku skákat nebude. Proto nevidím důvod, proč bychom ji měli vynechávat nebo ji komukoli jinému usnadňovat.“ Taková solipistická logika možná dává větší smysl, když jste kníže. V každém případě očividně zapůsobila, a po smrti knížete v roce 1892 po něm byl skok oficiálně pojmenován.

V době, kdy Lata vyrůstala, a po většinu jejího dospělého života tvořil překážku zvanou Taxis obrovský příkop, dva metry hluboký a pět metrů široký, z odskokové strany skrytý tuhým živým plotem o výšce 1,4 metru a šířce 1,2 metru. Kůň přeskakující přímo musel letět minimálně osm metrů, aby bezpečně dopadl na druhé straně; skok zešikma by tuto vzdálenost ještě zvětšil. Břehy příkopu se prudce svažovaly, což neúprosně ztrestalo ty, co nedoskočili. A pak tu bylo největší riziko ze všech: ostatní koně.

Pozoruhodné je, že na Taxisu ještě nezemřel žádný žokej. Někteří tu nechali rozptýlit svůj popel, ale nedaleké náhrobní kameny jsou pozůstatkem krátkého období z éry komunismu, kdy trať sloužila zároveň jako plochá dráha. Přesto je poselství náhrobků příhodné: tohle je život ohrožující překážka. Nespočetní žokejové tu v uplynulých 145 letech utrpěli těžká zranění. Navíc tu zemřelo dvacet devět koní. Tento nepoměr

lze do velké míry vysvětlit tím, že vážně zranění koně se obvykle nechávají utratit, zatímco žokejové ne. Pořád se to zdá zvrácené. Ale takhle to chodívalo. Od let, kdy došlo k většině z těchto úmrtí, se doba změnila a Velká pardubická je dnes milosrdnější – až příliš, jak prohlašují skalní tradicionalisté. Pravidla se zpřísnila a parametry trati byly opakovaně zmírněny; zejména Taxis už není stejnou překážkou, jakou býval. Za suchého dne je v půdě vidět linie, kde byl vzdálenější svah příkopu výrazně upraven – dnes je blíž a mělčí.

Stále je to absurdně obtížná překážka. Kůň musí nejen předvést gigantický skok, aby bezpečně doskočil na druhé straně; musí ho předvést, aniž tuší proč. Jen „dát koni plnou svobodu“ – to prý bylo tajemství nevidaného skokanského umění hraběte Sándora – nestačí. Širokánský příkop je vidět až dost daleko po odskoku. Přesto je možné překážku překonat a obvykle se to podaří. Obecně se má za to, že klíčem je kombinace koňské psychologie („Koně se ve stádu pokusí o věci, které by žádný kůň sám o sobě neudělal,“ vysvětluje Jan Pospíšil) se slepým odhodláním („Když člověk přijede ke skoku, musí přes něj jít srdcem,“ říká Gabriela Křístková, která učí jízdu na koni i skákání v týchž výbězích, kde se učila jezdit Lata). Nejlepší startující se snaží k překážce dorazit jako první, aby jim nepřekáželi méně zdatní konkurenti; zbytek se žene za prvními a doufá, že je přes překážku přenechá stádní energii.

Zní to trochu neurčitě na to, aby to vyvolávalo úplnou důvěru, ale žádný lepší návod není. Proto se jen málokdo blíží k Taxisu, aniž by měl žaludek stažený strachem. Anglický amatérský jezdec Chris Collins, který v Pardubicích závodil v roce 1973 – první Angličan po takřka šedesáti letech –, přiznal: „Když jsem Taxis uviděl poprvé, myslel jsem si, že ti, co říkají, že se dá přeskočit, si jen dělají legraci.“ Ale nedělali, a sám Collins jej toho roku úspěšně zdolal, i když v následujícím ročníku se mu to nepovedlo. Britský amatérský jezdec Marcus Armytage, který Taxis zdárně překonal v letech

1990 a 1991, ale v roce 1992 měl ošklivý pád, překážku popisuje jako „Becher’s Brook zkřížený s The Chair na steroidech“. Charlie Mann, který Taxis bezpečně překonal při obou ročnících, jež absolvoval v polovině 90. let, se domnívá, že „je na pohled větší, než se při skoku zdá“, a podle českého jezdce Pavla Liebicha (ten Pardubickou vyhrál třikrát za sebou v letech 1981 až 1983) „už jenom jméno Taxis leckoho straší“. Liebich míní, že „jde o skok, jaký kůň jistě při tréninku udělá vícekrát i na menší překážce“. Ale to se samozřejmě nepohybuje v balíku dalších koní. Fakt je, že pokud koně překážku spíše překonají, tak proto, že jsou k tomu způsobili a ochotní. Jan Kratochvíl, který dostih vyhrál v roce 2017 na koni No Time To Lose, posléze řekl, že překonat Taxis pro něho znamenalo „prostě najet tam, kde bylo volno, a jet“.

Jenže Taxis je jen jedna překážka z mnoha, a jak uvidíme, rozhodně ne jediná, na které potenciálně hrozí smrt. Úseky oranice dělají z celého dostihu jakousi českou ruletu, zvlášť když před akcí prší – a obvykle to tak bývá. Dostih se zatím jel 128krát (během válek se nekonal) a nebyl jediný ročník, v němž by do cíle doběhli všichni účastníci. V roce 1909 nedokončil vůbec nikdo.

*

Je možné, že Lata tou dobou už Pardubice navštívila. Snad dokonce závod sledovala. To nevíme. Víme však, že ona i její rodina o existenci Velké Pardubické i o Oktaviánově roli při jejím vzniku dobře věděli. Nebylo možné zajímat se o koně a neznat ji, vždyť ten dostih proměnil sportovní kulturu, a možná dokonce ekonomiku regionu. Ale byl tu i další důvod: hrabě Oktavián Kinský byl Latin prastrýc.

Mezi mocným rodem Kinských a stěží se držící rodinou Brandisových byla obrovská propast co do majetku i společenského postavení. Přeplněný domov Brandisových v Řitce by se jako nic vešel do stájí Karlovy Koruny. Přesto se nedalo popřít, že

Oktaviánova sestra Barbara si roku 1849 vzala Heinricha Brandise. Leopold byl jejich syn a všechny jeho děti byly Oktaviánovy prapeteře a prasynovci. Za Oktaviánova života možná obě větve rodiny neudržovaly příliš čilý kontakt, zejména po Oktaviánově skandálním pozdním sňatku s bývalou služebnou, která byla o čtyřicet sedm let mladší než on. Ale snad se jejich cesty zkrřížily ve Vídni, kde žili Leopoldovi rodiče a Oktavián trávil zimy, a minimálně jednou jeli Brandisovi na návštěvu do Chlumce a při této příležitosti se směl osmiletý Leopold projet na některých Oktaviánových koních. A třebaže Lata se s Oktaviánem nikdy nesetkala – zemřel v roce 1896, krátce před jejími prvními narozeninami –, znala jeho sestru (Latina babička přijela na poslední léta svého života za synem do Řitky) a rozhodně musela slyšet o vtípcích svého bohatého, excentrického prastrýčka, jeho výkonech a roli v dějinách steeplechase. Pokud se dá soudit podle jeho potomků, příbuzní nejspíše Oktaviána zmiňovali s pobaveným, až užaslým obdivem v hlase: „Strýček Taffy? No ano, to byl blázen! Slyšela jsi, jak tenkrát...“

Když přemítala o tom, co chce či nechce dělat v budoucnosti, Lata jistě brala v úvahu Oktaviánův příklad – a příklad vzdálenějšího příbuzného, stejně temperamentního (ač poněkud přičetnějšího) Karla Kinského. Pravda, v to, že by se mohla zúčastnit překážkových dostihů, s nimiž byla spojena jména obou mužů, nemohla žena doufat, byť by měla sebevětší talent. Přesto se asi stěží ubránila pochybám o důvodech toho zákazu a snad i o tom, že bude trvat věčně. Urozená žena se mohla účastnit honu v anglickém stylu: nebožka císařovna – krásná, nespokojená Sissi – v mladších letech v jednom kuse jezdila do Británie a na pytlchlejských honech ohromovala anglickou společnost svým skokanským uměním. A jestliže se mohla žena vyrovnat mužům v nejnáročnější lovecké disciplíně – jak se o císařovně soudilo –, proč by se jednoho dne nemohla žena postavit na start jednoho ze slavných a krkolomných překážkových dostihů jako všichni ti fešní důstojníci jezdeckva?

Byla to hodně odvážná otázka, ale mělo cenu o ní snít.

5.

ZKROCENÁ

Koně se rodí divocí. I ten nejopečovávanější plnokrevník je svéhlavý a impulzivní, dokud ho lidé nezkrátí. Ale i potom se dá předpokládat, že udidlo občas dře.

S dětmi vládnoucích tříd velkých evropských císařství 19. století to bylo dost podobné. Zpočátku mohlo dítě běhat, jak se mu zlíbilo – často po rozlehlých palácích a idylických venkovských panstvích. Avšak dříve nebo později se muselo naučit poslušnosti a bylo trpělivě, leč důsledně zasvěcováno do pravidel a rituálů své společenské třídy. U chlapců zkrocení obvykle začínalo odchodem na vojenskou akademii, kde se do omrzení drilovala bezvýhradná poslušnost a dogmatické dodržování vojenských kodexů, až se z nich stala druhá přirozenost. U dívek to znamenalo nechat se sešněrovat do metaforických korzetů poddajné konformity, jaká se pro dámu hodila.

Nebylo to vyloženě kruté, ani povinné. Byla to prostě daň za privilegované postavení. Přesto mohl být pocit nepřirozeného omezení nesnesitelný. A jako kůň zapřažený do kočáru sem tam zjančí – a z řemenů, které ho poutají, se stane nástroj zkázy –, tak i důkladně vyceповání šlechticů potomci někdy hledali únik v šílené, až destruktivní nevázanosti.

Neopodstatněná rizika Velké pardubické lze do velké míry vysvětlit právě takovými popudy: dostih byl navržen těmi a pro ty, kdo měli plné zuby omezování. Víceméně totéž se dá říct o dalších extravagantních excesech, jimiž aristokraticí hoši v Praze či Vídni rádi upouštěli páru (můžeme si je představit jako ekvivalent britských studentských partiček, jen s uniformami, meči a pistolemi), ostatně i o překvapivém

nadšení, s nímž mnozí mladí důstojníci využívali vzácných příležitostí zúčastnit se opravdových bitev. Riziko bylo přesně to, oč šlo. Ne že by někdo chtěl zemřít. Jen občas pocítili potřebu připomenout si, že jsou naživu.

Ale co dívky?

*

Krátce po Latiných jedenáctých narozeninách se otevřelo závodistiště ve Velké Chuchli, pár kilometrů jihozápadně od Prahy a pouhých dvacet kilometrů kočárem z Řitky. Leopold se stal na dráze pravidelným návštěvníkem a děvčata, hlavně Lata, ráda jezdila s ním. Dostihy, které tu sledovali, byly většinou rovinové a jejich úroveň možná nebyla příliš vysoká. Přesto to pro otce a dceru, kteří se rádi pohybovali kolem koní a rádi spolu trávili čas, byly šťastné výlety.

O dvě léta později, v roce 1908, si Leopold prostřednictvím jiného důstojníka koupil vlastního plnokrevníka, maďarskou klisnu. Lata na ní v Řitce směla jezdit – a poprvé okusila, jak se může chovat vznětlivý kůň. Jednou si kobyla s Latou v sedle lehla a odmítala vstát. Tento zážitek však Latino nadšení nezchladil, naopak prý vyjádřila přání stát se dostihovou jezdčkyní. Pokud to tak bylo, Leopold byl jistě proti; účastnit se takové drsné, hrubé, veřejné sportovní soutěže by byl skandál. Kromě toho to ani nebylo možné: neexistoval žádný oficiálně uznávaný dostih pro ženy, tedy ani žádné dostihové jezdčyně.

Nabízela se otázka, čemu se tedy Lata bude věnovat. „Všechny moje mladické představy se točily kolem koní,“ řekla později. A podle názoru jednoho pozorovatele „se Lata víc věnovala koním než hledání ženichů“. To muselo jejím rodičům dělat těžkou hlavu, ačkoli Lata nechápala, v čem je problém. Koně byli její „miláčkové“; kůň byl pro ni „nejdražší a nejvěrnější přítel“. Co je na tom špatného? Jenže konvence přikazovala mladým šlechticnám, aby si našly manžela ze šlechtických kruhů, nebo mohly žít osamělý život staré panny na okraji

vysoké společnosti. V ještě horším případě se mohly provdat za nešlechtice a úplně ztratit své privilegované postavení. Najít dcerám Brandisovým životní partnery z řad aristokratů asi byla naprostá priorita provázející léta jejich dospívání, bez ohledu na to, co si o tom myslely ony samy.

Oba rodiče se pohybovali v nejvyšších společenských kruzích. Johanna se pravidelně objevovala na pražských dobročinných akcích a Leopold udržoval přátelské styky se členy císařského dvora a rodiny – byl i v delegaci, která uvítala císaře Františka Josefa při jeho návštěvě Prahy v roce 1906. Navštěvovali se s movitými sousedy, například s rodinou Kasalických, která zanedlouho začala představovat už tak honosný dům v nedalekých Všenorech, nebo později s rodem Kastů, který roku 1909 koupil impozantní zámek v Mníšku a vynaložil podobně velkorysé sumy na to, aby z něj udělal ještě velkolepější sídlo (v zámku nakonec měli jeden z prvních soukromých kinematografů na světě). Ani dobré kontakty však nezmírnily relativní chudobu rodiny Brandisových – ba naopak, náklady na udržení dojmu, že jsou bohatí, musely k chudobě ještě víc přispět. Největší společenská trofej ze všech – najít pro dcery ženichy se šlechtickými tituly – jim tudíž unikala.

Dcery to možná zvlášť netrápilo. Žádná z nich prý ostatně po vdavkách příliš nebažila. Proč by měla? Byly spokojené tak, jak žily. Rodiče je milovali, ony si užívaly život na vesnici a svém rozlehhlém venkovním hřišti, měly rády okolní krajinu, měly koně a psy a nekonečné příležitosti k venkovním záležitostem. Latínými slovy to bylo „šťastné mládí, vyrůstat s přírodou a se zvířaty“. Kdo by se chtěl toho všeho vzdát a stát se majetkem nějakého cizího šlechtice daleko od domova?

Pánské návštěvy sice občas do Řitky zavítaly, ale není důvod věřit, že by se tu rojili dychtiví nápadníci. Lata byla plachá a nerada tančila. „Měla jsem ráda koně a psy,“ vysvětlovala prostě. „S těmi jsem dobře vycházela.“ Mezi řádky se dá vyčíst, že s lidmi to bylo složitější. Pokud jde o názor mužů

na Latu, když dospěla, mnozí ji považovali za krásnou: byla pohledná, plavá s šedýma očima a vyzařovala z ní fyzická zdatnost. To možná nedokázalo vyvážit její společenskou neobratnost a absenci věna. Spontánní vztahy se ve šlechtických rodinách rozhodně nepodporovaly, proto se také objevovaly málokdy. Domluvené sňatky s nevěstami bez halíře v kapse byly ještě výjimečnější.

Tři Latiny sestry nakonec udělaly radikální krok a vdaly se za muže bez šlechtického původu. K tomu ale došlo mnohem později, kdy už byl svět jiný. Prozatím zůstávalo všech sedm dcer Brandisových spoutáno konvencemi a tak jako jiné zchudlé mladé šlechtičny mohly jen nesměle čekat na romantický zázrak. Nebo, což bylo moudřejší, mohly hledat jiné druhy naplnění.

Lata zvolila tu druhou cestu. Jízda na koni pro ni byla nejpřirozenějším posláním, „velkou vášní mého života“, jak později řekla. Tím dalším bylo náboženství. Od toho ji rodiče neodrazovali; Lata se prý nějakou dobu dále vzdělávala v klášterním ústavu na pražském Smíchově. Pokud tomu tak skutečně bylo, osvojila si, co ji učili, s důvěřivou upřímností mládí. Některé z dívek si vedly památníky, do nichž obvykle přátelé při svých návštěvách zapsali své jméno a často i krátký citát zušlechťujícího charakteru (např. „Člověk miní, Bůh mění“) nebo v Alžbětině případě romantického charakteru (např. „Růže voní, trn píchá, fialka říká, nezapomeň na mě“). V Alžbětině památníku je dokonce založený volný útržek papíru, na němž si s kýmsi domlouvá schůzku „na obvyklém místě“. Latin památník není plný jmen ani něžných citů, ale úhledně přepsaných modliteb v němčině, francouzštině a češtině. Na jejím precizním, ale plynulém rukopisu je něco fascinujícího – stránka za stránkou prosby Stvořiteli: „Ach, Pane, pomoz mi ve svém milosrdenství... Ach, Ježíši, pokorný a klidný, kéž jsem jako Ty... Ó milostivý Bože, v Tebe vkládám všechnu svou důvěru... Učiň mne nástrojem svého pokoje... Veď mne s sebou ke Kalvárii...“ Těžko z toho necítit dravou,

zadržovanou energii, touhu být něčím víc, než byla, nebo přinejmenším uklidnit vnitřní nepokoj.

*

Fantazírovali bychom, kdybychom z tak neúplných dokladů vyvozovali, že Lata v dívčích letech stravovala frustrace z omezení, které na ni společnost kladla kvůli jejímu pohlaví. Zdá se však nepravděpodobné, že by tyto hranice vítala. Jedna fotografie v rodinné sbírce ukazuje dohru něčeho, co bylo zřejmě pravidelnou formou jezdecké zábavy. Lata, asi dvanáctiletá, stojí se čtyřmi mladšími sestrami u staré dřevěné lavičky. Je podzim – země je pokrytá listím – a dívky mají tváře zrudlé nadšením. Všechny jsou v jezdeckém úboru. Každá má nějaký bičík a každá má na tváři namalovaný knír. Lata stojí kousek stranou, v rukou něco, co by mohl být improvizovaný diplom pro vítěze. Na rub snímku už dospělá Lata napsala: „Jako děti, moje čtyři sestry a já. Po důstojnickém dostihu (všechny jsme byly důstojníky).“

Ta fotografie pěkně ilustruje vyváženost privilegovanosti a podřízenosti v Latě životě. Jako šlechtické dítě si v životní loterii vytáhla vítězný los. Jako žena nikoli. Měla štěstí, že si mohla dovolit účastnit se závodů „jen jako“. Cesta na opravdové důstojnické dostihy jí byla uzavřena. Její bratr Mikuláš mohl očekávat budoucnost bohatou na příležitosti a dobrodružství, zpočátku usnadněnou výcvikem pro kariéru důstojníka v císařské armádě, většinou pobývajících v kasárnách. To nejlepší, v co mohla doufat Lata, byl život podobný tomu, jaký vedla její matka: pohodlný kolotoč starostí o domácnost a plození dětí, proložený (tak jako ten Johannin) příležitostnými exkurzemi do vybrané společnosti. Podle rakouského zákoníku z roku 1811 byla žena povinna vykonávat domácí práce, musela poslouchat manžela v domácích záležitostech a nesměla se profesně realizovat bez manželova souhlasu – vždy za předpokladu, že měla štěstí

a nějakého manžela si našla. Vyhlídky neprovdané ženy byly ještě omezenější.

Lze se tedy divit, že když si pro sebe představovaly napínavější dobrodružství, začaly Lata a její sestry tím, že se převlékly za muže?

6.

ČERSTVÝ VÍTR

S tím, jak se Lata blížila dospělosti, její jistota v sedle rostla. Stejně tak rostla její víra v metody jemného zacházení se zvířaty. V říteckých stájích bylo devět koní včetně jedné ryzky, kterou šafář koupil jako kočárového koně, a ta k sobě nenechala přiblížit nikoho jiného než Latu. „Kůň je nejušlechtilější zvíře,“ vysvětlila Lata, „pokud ho člověk nezkazí hrubostí a nepochopením. Proto by si [žena] měla koně získat tak jako ušlechtilého muže láskou, a ne hrubou silou.“

V jiných ohledech život pokračoval ve vyjetých kolejích: pro hraběte a hraběnkou to znamenalo rituály lepší společnosti, pro jejich děti většinou poklidnou kombinaci chvil s rodinou, zvířaty a přáteli. Život vesnice se řídil staletými rytmy zemědělského roku. Ve zpětném pohledu by se tento klidný, pohodlný svět jevil ve své předvídatelnosti idylicky. Ovšem tenkrát mohla taková ospalost nedočkavé a energické mladé ženě toužící po dobrodružství připadat k nesnesení.

Malé změny v rutině byly vítané, a přece mohly snadno zklamat. V létě například hrabě Brandis většinou dovoloval císařské armádě využívat kopce za Řítkou k vojenským cvičením. Hostující vojenské prapory tu tábořily, prováděly manévry, přehlídky a cvičení. Leopold měl šanci obnovit přátelské vztahy s kolegy z důstojnictva. Pro vojáky z povolání to byla vítaná změna prostředí a Leopold zase mohl po letech zažít, jaké to je, být šviháckým dragounem.

V létě 1912 přibýlo další lákadlo – mezi hostujícími důstojníky byl rakouský arcivévoda František Ferdinand d'Este, předpokládaný následník habsburského trůnu. Osmačtyřicetiletý arcivévoda vlastnil (vedle mnoha dalších majetků) gotický

lovecký zámek Konopiště, asi třicet kilometrů východně od Řitky. Hraběte Leopolda pravděpodobně znal z Vídně. Jako generální inspektor armády na takové manévry dohlížel často. Měl pověst náročného kritika, ale jeho výsledný vliv měl své hranice: vojenský systém byl zajetý ve starých kolejích, od císaře po všechny jemu podřízené. Jiné evropské velmoci zuřivě modernizovaly a připravovaly se na válku. Rakousko-Uhersko nadále vydávalo třikrát víc peněz za pivo, víno a tabák než za své ozbrojené síly.

Přihlížející sestry Brandisovy možná sdílely nadšení Říteckých z přítomnosti Františka Ferdinanda na kopci plném vojáků v parádních uniformách, a možná také ne. Určitě si musely všimnout, že všichni zúčastnění byli muži. Tato skutečnost patrně znamenala něco jiného pro Latinu nejmladší sestru, jedenáctiletou Johannu, než pro tu nejstarší, třináctiletou Marii Therese. Ale těžko se věří, že Lata, v pouhých sedmnácti zdaleka jezdecky nejzdatnější z celé rodiny, by si v nějakou chvíli nepoložila otázku, proč si všichni zábavu stejně jako vždycky užívají jen chlapi.

Mikuláš byl tou dobou na kadetní škole na Moravě, mohl tak očekávat, že se časem do takových cvičení zapojí. I on se bude moci zúčastňovat manévrů a pochodovat a jezdit a cvičit a ukazovat svoje jezdecké schopnosti, naparovat se nebo vyvádět výtržnosti, jak mu bude libo. Mohl dokonce snít o tom, že vystaví svou kuráž největší zkoušku na bitevním poli. Dívky mohly jen sledovat a obdivovat... a závidět.

Pokud Lata někdy přemýšlela o důvodu, jistě znala odpověď. Věci byly takové, protože tak to prostě chodilo. Tento princip držel habsburský svět pohromadě. Absurdit a nespravedlností bylo habaděj, ale změna nebyla myslitelná. Císař František Josef, strýc Františka Ferdinanda, seděl na trůně šedesát čtyři let, otcovský a dobromyslný – a dokonale udržující tradici upjatého konzervatismu, která byla jeho zdegenerované dynastii vlastní. V císařství, které zdědil, žilo osmnáct národů od Bodamského jezera po Karpaty, a státní

mašinerie, která mu je držela pospolu, byla posedlá uchováváním minulé slávy. „Tak bylo tenkrát,“ vysvětlil Joseph Roth v *Pochodu Radeckého*, svém slavném románu o úpadku Rakouska-Uherska. „Lidé žili vzpomínkami.“ Jako připomínka se vousatá tvář Františka Josefa mračila z téměř identických portrétů ve veřejných budovách a ve vlastenecky založených domovech po celé jeho říši, neměnná jako shůry nastolený status quo, jež císař pán symbolizoval.

Pro ty, kteří měli na systému podíl – šlechtice, armádní důstojnictvo, státní úředníky nebo ty, co svůj majetek zdědili –, bylo v tomto pocitu trvalosti cosi hluboce uklidňujícího. Jim stačilo dodržovat nastavená pravidla a ctít starého císaře, a jak napsal Rothův kolega romanopisec Stefan Zweig ve *Světě věřejška* – „vlna času je nesla ve stejném rytmu, pohodlně a klidně, od kolébky až k hrobu“.

Avšak těm, kdo měli na systému podíl, byly společné tři věci: byli to muži, vlastnili nějaké jmění a mluvili německy. Do všech tří kategorií spadala sotva desetina rakousko-uherské populace. A v době, kdy Lata vyrůstala, se hlasy těch vyloučených 90 procent ozývaly se vzrůstající hlasitostí. Ano, změna nebyla myslitelná, to věděl každý. Jenže jak mohly věci pokračovat po staru? Nespokojenci byli všude: demokrati, jejichž naděje na méně autokratický režim se ocitly v troskách po nepovedených revolucích z let 1848–1849; nemajetní, jimž se protivilo groteskně nerovné rozdělení majetku a pozemků; vlastenci, kteří věřili, že Čechy by měly mít vládu přihlížející k blahu Čechů, a ne jejich rakouských pánů.

Vyskytla se i hrstka excentriků, kteří zpochybňovali myšlenku, že ženy mají být občany druhého řádu. Ti byli vnímáni jako blázniví extremisté s pramalou šancí realizovat své cíle. Přesto dosáhly průkopnické feministky jako Františka Plamínková pomalého, ale výrazného pokroku tím, že se připojily se svou věcí k českému vlasteneckému hnutí. Na přelomu století už se začaly otevírat příležitosti ve vyšším vzdělání a profesích, a roku 1905 byl v Praze založen Výbor pro volební

právo žen. V roce 1912 byla dokonce žena zvolena do českého sněmu, třebaže jí nebylo povoleno mandát vykonávat.

Pro většinu lidí však žádná agitace nedokázala narušit setrvačnost doby. Snílci mohli snít o lepší budoucnosti, jak jen chtěli, ale rozumní lidé byli spokojeni v léty prověřené jistotě, že zítřek se bude podobat dnešku. A tak se další dva roky císařství, Čechy, Řitka i rodina Brandisova protloukaly stejně jako dřív.

A potom – však víme, co se stalo potom. Dne 28. června 1914 v jedné sarajevské slepé uličce kulka vypálená Gavrilem Principem náhle a nečekaně ukončila život arcivévody Františka Ferdinanda. Neuběhl ani měsíc, císařství vyhlásilo válku a zbytek Evropy se k ní honem spěchal připojit. Dlouhý soumrak habsburského světa se skláněl do závěrečné temnoty.

*

Hrabě Leopold nedostal pozvánku na pohřeb, ale napsal kondolenční dopis mladšímu bratrovi Františka Ferdinanda, který žil v Praze. Pak si ve svých šedesáti letech dojednal, že se vrátí ke svému starému regimentu do aktivní služby. Latin bratr Mikuláš, o čtyřicet let mladší než otec, také narukoval, když dostal zvláštní povolení předčasně odejít z kadetní školy. Ani jeden z nich si nemohl představit opravdový rozsah katastrofy, která se dala do pohybu, ani hrůzu a ohavnost industrializovaného vraždění, jímž budou zakrátko obklopeni. I tak musely být ty poslední dny míru melancholické.

Ve slavných dostihových centrech Čech a Uher dostali zbývající angličtí imigranti zákaz cestovat. Karel Kinský se v Anglii rozloučil a jel domů bojovat za svého císaře. Dlouhý románek Rakouska-Uherska s Angličany byl u konce. Přátelé z těchto zemí se navzájem ujišťovali (jak Kinský napsal v dopise jednomu trenérovi z Newmarketu): „Ať se stane cokoli, my dva vždycky zůstaneme přáteli jako dřív.“ Většina se obávala, že taková prohlášení budou málo platná, jakmile začne

téct krev. Kinský požádal o nasazení na východní frontě, aby nemusel zabíjet žádné Angličany.

V Řitce se 12. září konalo poslední shromáždění pro Mikuláše a jeho přátele. „Běda,“ napsal jeden z nich do památní knihy, „to, co má býti na této temné zemi spojeno, je spojeno jen sotvakdy...“

Zanedlouho bydlely v domě Brandisových výhradně ženy.

Máme důvod věřit, že Latina matka, hraběnka Johanna, se s tím vyrovnávala špatně. Stále ji rmoutila ztráta prvorozeného syna; strach z toho, že přijde i o zbylé muže v rodině, na ni musel těžce doléhat. Kromě toho měla potíže se srdcem. A k tomu ji ještě stresovala situace, kdy se snažila rozmotat změř dluhů, které zanechala její matka. Někteří členové rodiny se domnívají, že hraběnka byla delší dobu mimo Řitku. Nedochoval se o tom sice žádný důkaz, nicméně v rodině panuje shoda, že v roce 1914 se už hraběnka z nějakého důvodu z velké části vzdala své role v řízení domácnosti, rodiny i hospodářství. Když Leopold odcházel ke svému regimentu, vzal si s sebou dva koně a kočího, ale jinak zanechal stáje plné. Zastavil se u brány svého panství, zasalutoval – a přenechal velení devatenáctileté Latě.

7.

DRCENÉ NÁRODY

Lata nebyla jediná mladá žena v Evropě, na kterou dopadla nečekaná zodpovědnost. Obrovské armády připravily své národy o muže. Prázdná místa zaplnily miliony žen. Z prací, které jim dosud byly nepřístupné, byly najednou práce, které měly vykonávat jako svou povinnost pro vlast, a přestože většina brzy začala toužit po míru, nedalo se popřít, že mnohým válka nabízela vzácnou a vítanou příležitost vyzkoušet si práci mimo domov.

Tenhle paradox zažila i Lata. Spravovat hospodářství bylo pravděpodobně lepší než sedět doma a snažit se chovat jako dáma. Snadné to být nemohlo. I bez všech starostí o příbuzné a přátele na frontě představovala válka pro zemědělské usedlosti, jako byla Řitka, ohromnou zátěž. Jelikož musel každý druhý zemědělský dělník narukovat, nastal akutní nedostatek pracovních sil. Armáda odvedla také koně. Z osmi koní ve stáji Brandisových byli brzy všichni až na jednoho zrekvírováni. Lata se proti každému povolávacímu rozkazu odvolala, ale dokázala si vyžádat výjimku jen pro svého oblíbence, tříletého valacha Sarka. Vzpomínala na inspekce jako na „strašný“ zážitek, ale utěšovala se vědomím, že ta kočárová ryzka – dříve tak divoká, že se k ní kromě Laty nikdo nesměl přiblížit – byla nyní tak dobře ovladatelná, že povolávací komise pochvalně komentovala její krotkost. Lata si nemohla představit hrůzu, která její „miláčky“ čekala na frontové linii.

Menší počet koní Latě v určitých ohledech usnadnil život: zpočátku všech osm koní krmila a čistila jim stáje sama, jen s pomocí jednoho drobného stájníka. Na druhé straně teď každou práci, kterou dříve obstarali koně, bylo třeba zvládnout